

БЕЛАРУСКАЯ МОВА НА НЕСПЕЦЫЯЛЬНЫХ ФАКУЛЬТЭТАХ

З мэтай адпаведнасці стандартам па цыкле сацыяльна-гуманітарных дысцыплін у сістэме вышэйшай адукацыі Беларусі распрацавана праграма курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)». Улічваючы запатрабаванні сённяшняга часу, навучанне па дадзенай дысцыпліне грунтуецца на прынцыпах дэмакратызацыі, арыентацыі на агульначалавечыя і нацыянальныя каштоўнасці, творчы характар засваення прадмета, індывідуальна-асабовы падыход да студэнтаў.

Спецыфіка названага курса заключаецца ў тым, што чытаецца ён, у пераважнай большасці, студэнтам-нефілолагам, якія, па-першае, не заўсёды маюць трывалую моўную падрыхтоўку пасля заканчэння сярэдняй школы, а, па-другое, ступень валодання беларускай мовай у многіх навучэнцаў вельмі нізкая. Як бачым, аўдыторыя, якой прапануецца для засваення курс «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», слаба падрыхтавана для ўспрымання пэўных момантаў тэарэтычнага і практычнага накірункаў. На вялікі жаль, у многіх навучэнцаў, што сталі студэнтамі ВНУ, няма той моўнай асновы, на базе якой можна паглыбляць іх веды, пашыраць круггляд, выпрацоўваць у іх патрабавальнасць да чысціні і правільнасці мовы.

У дадзенай сітуацыі нельга не ўлічваць і такі вельмі важны факт: курс «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» — адна са складовых частак агульнай праграмы навучання ў вышэйшых навучальных установах, ні тэхнікумах, ні каледжах, а менавіта ВНУ. Адпаведна гэтай акалічнасці і задачы курса адрозніваюцца ад школьных. Таму не павінен выкладчык універсітэта рабіць націск па падняцце ўзроўню пісьменнасці студэнтаў (гэта, па вялікаму рахунку, абавязана была зрабіць школа, дзе дзесяць гадоў дзяцей вучылі, як правільна пісаць словы і расстаўляць знакі прыпынку). Рэчаіснасць жа дэманструе нам менавіта такія выпадкі, калі даводзіцца разглядаць на занятках у ВНУ элементарныя правілы арфаграфіі і пунктуацыі.

Адна з задач курса — дапамагчы студэнтам усвядоміць месца беларускай мовы ў развіцці культуры і духоўным адраджэнні нацыі. Як аказваецца, мала сённяшнім часам можна прывесці прыкладаў таму, што мова наша — сродак зносін, што па ёй менавіта пазнаеш суайчынніка. Літаральна па пальцах можна пералічыць тыя сферы зносін у нашым этнасе, у якіх беларуская мова — запатрабаваная. На якія аўтарытэты можа выкладчык у такой сітуацыі спасылацца, якія прыклады можа прыводзіць у якасці доказу таму, што адна з асноўных прыкмет літаратурнай мовы — яе поліфункцыянальнасць.

На наш погляд, іншым разам невырашальнай становіцца задача развіцця і ўдасканалення моўнага чутця навучэнцаў, авалодання навыкам свабоднага, актыўнага валодання мовай. Не будзе засвойваць будучы спецыяліст пэўны набор прафесійнай лексікі па абраным накірунку, таму што ён перакананы,

што нідзе ў будучым свае веды прымяніць не зможа. Навошта ведаць, як правільна і пісьменна аформіць справавыя дакументы і лісты па-беларуску, калі гэтага нідзе і ніколі ніхто не патрабуе.

У праграме курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» запісана, што адна з мэтаў — выхоўваць любоў да мастацкага слова, да духоўнай і інтэлектуальнай культуры беларусаў. У 34 гадзіны, якія адведзены для выкладання курса даволі складана «ўціснуць» усё тое, што прапануе праграма, а, па-другое, як мала чуюць нашы сённяшнія студэнты сапраўднае беларускае слова, высокамастацкае, а не перасыпанае трасянкай. Ні беларускае радыё, ні беларускае тэлебачанне ў гэтым напрамку не робяць аніякіх намаганняў, каб дапамагчы выкладчыкам, зацікавіць слухачоў і глядачоў сапраўды арыгінальнымі, глыбокімі і змястоўнымі перадачамі, прысвечанымі беларускай мове, беларускаму слову, беларускай адметнасці і самабытнасці.

Пасля вывучэння курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» студэнты павінны ўмець граматычна карыстацца вуснай і пісьмовай мовай, правільна ўспрымаць прафесійныя тэксты, дакладна і з веданнем справы перакладаць тэксты прафесійныя і спецыяльныя. Магчыма, што ў працэсе працы ў аўдыторыі пад кантролем выкладчыка навучэнцы будуць да гэтага імкнуцца хаця б для таго, каб атрымаць добрую адзнаку на семінары або паспяхова здаць залік-экзамен, але ж на далейшую перспектыву тут закідаў ніякіх рабіць не выпадае адназначна: кожны ведае, што ўсе яго беларускамоўныя набыткі ў рэальным жыцці будуць успрымацца будучымі калегамі як своеасаблівая экзотыка, іншапланетнасць і ніхто сур'ёзна веды маладога спецыяліста ў нашых, так званых, умовах білінгвізму не ацэніць.

На нашу думку, вельмі мала гадзін (34 аўдыторныя) адведзена на выкладанне беларускай мовы на спецыяльных факультэтах. Як можна ўсё тое, што запісана ў праграме, выкласці за такую мізэрную колькасць гадзін.

Пры гэтым адно з патрабаванняў праграмы наступнае: пры выкладанні курса абавязкова павінны быць улічаны апошнія дасягненні не толькі філалагічных, але і сумежных навук. Сапраўды, разгляд спецыяльных слоў і прафесіяналізмаў прадугледжвае перакрываўванне курса беларускай мовы з дысцыплінамі спецыялізацыі. Вось, напрыклад, новыя правілы беларускай арфаграфіі (2008 г.) у многіх выпадках закранаюць правапіс пэўных слоў-тэрмінаў з розных галін навукі, але ж паўторымся яшчэ раз, што ў адначасе гэтае пытанне не асвятліць і за адны семінарскія заняткі нельга ўсё патлумачыць хаця б толькі ў адным гэтым пытанні новага правапісу. Праўда, выкладчыкі-энтузіясты нейкім чынам прыстасоўваюцца і могуць не толькі ахапіць усё праграмнае, але і падрыхтаваць некалькі студэнтаў, якія выступаць з цікавымі рэфератывымі паведамленнямі перад сваімі аднагрупнікамі, або правесці сустрэчу з кім-небудзь з беларускіх пісьменнікаў. Тлумачацца гэтыя звышнамаганні толькі адным — жаданнем выкладчыка прывіць сваім навучэнцам любоў да роднай мовы, паказаць яе адметнасць і непаўторнасць, зачапіць у душах маладых людзей тыя

патаемныя струны, дзякуючы якім беларус, у рэшце рэшт, знойдзе сябе ў гэтым трыадзінстве: мова — Радзіма — асоба.